МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 008:793.38

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-1>**Оксана ЗАХАРОВА,***orcid.org/0000-0002-2143-7020*

доктор історичних наук, професор,

Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв

(Прилуки, Чернігівська область, Україна) *irinatak67@ukr.net***УЧАСТЬ НКЗС У ВИЛУЧЕННІ МУЗЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ.
ПРЕДМЕТИ ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРУ (20-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

Після жовтневого перевороту 1917 року співробітники протокольного відділу Народного комісаріату закордонних справ на чолі з Д.Т. Флоринським шукали шляхи «примирення» норм радянської ідеології із загальноприйнятими дипломатичними традиціями, одна з яких полягала в обміні подарунками під час закордонних візитів.

Одна з перших згадок про подарунок від імені радянського уряду закордонному гостю, який прибув з офіційним візитом у Союз Радянських Соціалістичних Республік, була знайдена в Протокольному фонді Архіву зовнішньої політики й датується 1925 роком. 15 липня цього року до Москви, відвідавши перед цим Лондон і Берлін, прибув генерал Сю – голова китайської делегації з вивчення політичного й економічного становища Європи, Америки та Японії (візит продовжувався до 24 липня).

Питання щодо отримання подарунків радянськими офіційними особами було однією з найгостріших проблем у протокольній практиці 20-х років ХХ століття.

Уже в 1928 році стає актуальною проблема систематизації офіційних подарунків із боку Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Необхідність якомога скоріше розв'язати цю проблему була викликана підготовкою до першого візиту в Союз Радянських Соціалістичних Республік голови зарубіжної держави Падишаха Афганістану. 23 січня 1928 року Карахан пише Брюханову, що як подарунок начальникам закордонних місій у Москві й «знаним» іноземцям Народного комісаріату закордонних справ пропонує золотий портсигар із гербом Союзу Радянських Соціалістичних Республік, але ювелірна контора не має достатньо золота для їх виготовлення. Народний комісаріат закордонних справ просить Брюханова дати розпорядження про видачу конторі 5 кг золота для виготовлення з нього 15–16 портсигарів. Карахан просить видати наказ якомога швидше, оскільки подарунки потрібні для найбільш високоповажних членів свити афганського Падишаха, а контора звичайно виготовляє по 2–3 портсигари в місяць (Карахан, 1928: 1).

4 квітня 1928 року секретар Центрального виконавчого комітету Союзу Радянських Соціалістичних Республік А.С. Єнукідзе отримав повідомлення, що Ленінградський порцеляновий завод виготовив для Падишаха Аманулли-хана порцеляновий сервіз з афганським гербом на 24 персони. Окрім сервізу комісія Центрального виконавчого комітету Союзу Радянських Соціалістичних Республік, що організовувала прийом Падишаха, постановила подарувати йому також від імені Уряду 4 трактори вітчизняного виробництва.

На Народний комісаріат закордонних справ покладалася головна відповідальність за достойну, тобто відповідно до всіх норм європейського й східного протоколу, організацію візиту Падишаха в Союз Радянських Соціалістичних Республік. Водночас дотримання загальноєвропейських норм і традицій не повинно було суперечити ідеологічним нормам радянської держави. У самому Народному комісаріаті закордонних справ рішенням цієї непростой задачі безпосередньо займався протокольний відділ на чолі із завідувачем Д.Т. Флоринським. Однією з головних проблем було надання та оздоблення приміщення для перебування високих іноземних гостей. Для цього з музеїв вилучалися різні предмети інтер'єру, і часто вони мали високу художню цінність.

Багато предметів вилучалися безпосередньо з виставкових залів, «залишаючи в експозиції помітні порожнини». Тому не дивно, що в червні 1928 року (коли закінчився термін домовленості з Народним комісаріатом закордонних справ) начальник Головнауки просить розпорядження Карахана про повернення «всіх художніх предметів, виданих музеями, і насамперед вилучених з експозицій».

Ключові слова: дипломатія, музейні фонди, влада, декоративно-ужиткове мистецтво, архітектура.

Oksana ZAKHAROVA,

orcid.org/0000-0002-2143-7020

*Doctor of Historical Sciences, Professor,
National Academy of Management of Culture and Arts
(Priluki, Chernihiv region, Ukraine) irinamak67@ukr.net*

PARTICIPATION PEOPLE'S COMMISSARIAT OF INTERNAL AFFAIRS IN THE SEIZURE OF MUSEUM VALUABLES. INTERIOR DECORATION ITEMS (1920s OF THE XX CENTURY)

After the October coup of 1917, staff of the protocol department of People's Commissariat of Internal Affairs, headed by D.T. Florinsky sought ways to "reconcile" the norms of Soviet ideology with generally accepted diplomatic traditions. One of them was the exchange of gifts during foreign visits.

One of the first mentions about gift from Soviet government to foreign guest who arrived with official visit to the USSR was found in the Protocol Fund of the Archives of Foreign Policy and dates back to 1925. On July 15 this year, General Xu, who was the head of the Chinese delegation to study the political and economic situation in Europe, America and Japan, arrived to Moscow after visit London and Berlin (visit lasted until July 24).

The issue of receiving gifts by Soviet officials was one of the most acute problems in the protocol practice of the 1920s.

In 1928 the problem of systematization of official gifts by USSR became urgent. The need to solve this problem as soon as possible caused by preparations the first visit to USSR head of the foreign state Padishah of Afghanistan. On January 23, 1928, Karakhan wrote to Bryukhanov that People's Commissariat of Internal Affairs offered a gold cigarette case with the USSR emblem as a gift to heads of foreign missions in Moscow and "noble" foreigners. Nevertheless, jewelry office did not have enough gold to make them. People's Commissariat of Internal Affairs asks Bryukhanov to order the office to issue 5 kg of gold to make 15–16 cigarette cases from it. Karakhan asks for an order as soon as possible, because gifts are needed for the most respected members of the Afghan Padishah's retinue, and the office usually makes 2–3 cigarette cases a month (Karakhan, 1928: 1).

April 4, 1928 Secretary of the CEC USSR A.S. Yenukidze received a report that the Leningrad Porcelain Factory had made a porcelain set with the Afghan coat of arms for 24 people for Padishah Amanulli Khan. In addition to the service, commission of the CEC USSR, who organized Padishah's reception, decided to present him also from the Government 4 tractors of domestic production.

People's Commissariat of Internal Affairs had the main responsibility to organize Padishah's visit to the USSR in a dignified manner; it means in accordance with all norms of the European and Eastern Protocols. At the same time, the observance of European norms and traditions should not contradict ideological norms of the Soviet state. In People's Commissariat of Internal Affairs, this difficult task solved protocol department with the head T.D. Florinsky. One of the main problems was provision and decoration the room for high-ranking foreign guests. To do this, various interior items were confiscated from museums, and they often had a high artistic value.

Many items were directly remove from the exhibition halls, "leaving visible gaps in the exhibition". Therefore, it is not surprising that in June 1928 (when the agreement with People's Commissariat of Internal Affairs expired) the head of the Main Science requested Karakhan's order to return "all art objects, which published by museums, and first of all removed from the exhibitions".

Key words: *diplomacy, museum funds, power, decorative and applied arts, architecture.*

Постановка завдання. Предметом дослідження є взаємодія музеїв і Народного комісаріату закордонних справ (далі – НКЗС) під час підготовки й організації візитів закордонних офіційних гостей.

У роботі використані матеріали Архіву зовнішньої політики Російської Федерації (Протокольний відділ, зокрема матеріали Начальника Протокольного відділу Д.Т. Флоринського).

Мета дослідження – довести, що в зазначений період влада активно використовувала музейні цінності для демонстрації своєї могутності й впливу в системі міжнародних відносин.

Виклад основного матеріалу. Після жовтневого перевороту 1917 року співробітники протокольного відділу НКЗС на чолі з Д.Т. Флоринським шукали шляхи «примирення» норм радянської

ідеології із загальноприйнятими дипломатичними традиціями, одна з яких полягала в обміні подарунками під час закордонних візитів.

Одна з перших згадок про подарунок від імені радянського уряду закордонному гостю, який прибув з офіційним візитом у Союз Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР), була знайдена в Протокольному фонді Архіву зовнішньої політики й датується 1925 роком. 15 липня цього року в Москву, відвідавши перед цим Лондон і Берлін, прибув генерал Сю – голова китайської делегації з вивчення політичного й економічного становища Європи, Америки та Японії (візит продовжувався до 24 липня).

Перебування в СРСР китайського гостя було використано радянським урядом для демонстрації

могутності Радянської армії. У листуванні Наркома закордонних справ Г.В. Чичеріна з наркомом військових і морських справ М.В. Фрунзе міститься фраза, яка могла б стати девізом для кожного, хто брав участь у підготовці візитів у СРСР у 20-і роки: «Побільше пишності й сердечності й поменше шуму й розголосу» (Фрунзе, 1928: 3).

У зв'язку із цим нарком Чичерін просить товариша Фрунзе врахувати думку НКЗС щодо подарунка генералу Сю, а саме – дати розпорядження знайти й подарувати генералу шаблю.

У 1926 році в НКЗС існував своєрідний подарунковий фонд, сформований із запасів, переданих наркомату Держхраном. Але щоб передати гостю предмет, вибраний із цього фонду, начальник протокольного підрозділу НКЗС Д.Т. Флоринський повинен був звернутися до керуючого справами НКЗС І.С. Моргунова з проханням про розпорядження щодо видачі коштів на закупівлю.

Питання щодо отримання подарунків радянськими офіційними особами було однією з найгостріших проблем у протокольній практиці 20-х років ХХ століття.

Чим більше держав входило в орбіту міжнародних контактів СРСР, тим актуальніше поставала проблема обміну пам'ятними подарунками як у закордонних представництвах СРСР, так і в самій Москві.

Уже в 1928 році стає актуальною проблема систематизації офіційних подарунків із боку СРСР. Необхідність якомога скоріше розв'язати цю проблему була викликана підготовкою до першого візиту в СРСР глави зарубіжної держави Падишаха Афганістану. 23 січня 1928 року Карахан пише Брюханову, що як подарунок начальникам закордонних місій у Москві й «визначним» іноземцям НКЗС пропонує золотий портсигар із гербом СРСР, але ювелірна контора не має достатньо золота для їх виготовлення. НКЗС просить Брюханова дати розпорядження про видачу конторі 5 кг золота для виготовлення з нього 15–16 портсигарів. Карахан просить видати наказ якомога скоріше, оскільки подарунки потрібні для найбільш високоповажних членів свити афганського Падишаха, а контора звичайно виготовляє 2–3 портсигари на місяць (Карахан, 1928: 1).

У відповідь на лист Карахана валютне правління Народного комісаріату фінансів СРСР дало розпорядження Союззолоту про «видачу 5 кг аффінірованого золота» ювелірній конторі Мосторгу для виконання замовлення.

Щодо подарунків самому Падишаху, то на засіданні робочої підкомісії з організації візиту (від 31 березня 1928 року) було рекомендовано Воро-

шилову вручити Падишаху зброю з дарчим написом, а уряду Афганістану – чотири вантажівки «АМО», чотири комплекти пожежних автомобілів, два трактори, альбом «Ювілейний збірник», братину, кустарні речі, комплект шкільних посібників, порцеляновий сервіз.

Напевне, до списку своєрідних подарунків дружній державі можна зарахувати й рішення перейменувати Трубніковський і Спасо-Пісковський провулки у вулицю «Незалежного Афганістану» (протокол № 5 від 7 квітня 1928 року).

4 квітня 1928 року секретар Центрального виконавчого комітету (далі – ЦВК) СРСР А.С. Єнукідзе отримав повідомлення, що Ленінградський порцеляновий завод виготовив для Падишаха Амануллихана порцеляновий сервіз з афганським гербом на 24 персони. Крім сервізу, комісія ЦВК СРСР, що організовувала прийом Падишаха, постановила подарувати йому також від імені Уряду 4 трактори вітчизняного виробництва.

На НКЗС покладалася головна відповідальність за достойну, тобто відповідно до всіх норм європейського протоколу, організацію візиту Падишаха в СРСР. Водночас дотримання загальноєвропейських норм і традицій не повинно було суперечити ідеологічним нормам радянської держави. У самому НКЗС рішенням цієї непростой задачі безпосередньо займався протокольний відділ на чолі із завідувачем Т.Д. Флоринським.

Одна з проблем була пов'язана з розміщенням Падишаха та його оточення спочатку в Москві, а потім у Ленінграді. На спеціальному засіданні НКЗС від 30 січня 1928 року було прийняте рішення надати Падишаху особняк на Софійській набережній, 14, а також просити ЦВК і Мосраду сприяти в наданні приміщень для виселених із цього особняка жильців, які «не мають відношення до НКЗС».

Одночасно із цим НКЗС звернувся з проханням у Президіум ЦВК СРСР видати постанову про надання НКЗС із музеїв і палаців меблів, картин, килимів для приміщень, в яких буде перебувати Падишах та його оточення.

У середині лютого як одне з приміщень для афганського Падишаха та його оточення комісія НКЗС розглядала будинок на Пречистенці, 20 (належав Балашовій). Водночас Л.М. Карахан звертає увагу наркома А.В. Луначарського, що цей колись прекрасно оздоблений особняк знаходиться в жахливому стані. Привести його в порядок за короткий час неможливо, до того ж у ньому знаходиться школа А. Дункан, але в особняку збереглися цінні меблі – шафи й буфети із чорного дубу, гарнітури червоного дерева й тому подібне.

Карахан просить сприяння щодо передачі цих меблів НКЗС, де їх відремонтують і використають для прийому Падишаха.

Карахан підкреслює водночас, що перш ніж вилучати меблі з музейного фонду, слід звернути увагу на раціональніше використання меблів в особняку Балашової, яка лише гине там й школі Дункан не потрібна. Луначарський схвалив цю пропозицію.

Незважаючи на те, що будинок на Софійській набережній радянська сторона не схвалила, афганський посланець на початку березня запропонував поселити Падишаха саме там. Литвинов порекомендував Флоринському «указати» посланцю на його нахабство, оскільки там проживають співробітники НКЗС.

Не схвалив представник Афганістану й Морозовський особняк, хоча у квітні ще продовжувався підбір меблів для приміщень, призначених для прийому Аманулли-хана.

Згідно з актами № 212 і № 250 НКЗС отримав для тимчасового користування такі експонати Державного історичного музею (далі – ДІМ) (терміном до 15 червня 1928 року): канделябри (позолочена бронза) (2); канделябри з малахітом (2), вази для фруктів на малахітових п'єдесталах (4); вази (позолочена бронза) (2); вази (темна бронза) на сірому мармуровому п'єдесталі (2); канделябри в стилі Людовика XVI на бронзових триніжниках (2); годинник настільний (1); канделябри (6); двосвічник з екраном епохи Миколи I (1); вази (цукерниці) для фруктів (2), меблі для вітальні в стилі ампір (empire), позолочені по левкасу (24 крісла, 12 стільців, 4 столи й 2 дивани) і так далі (Акты 1928:222-223 об).

Але не тільки ДІМ мав поділитися своїми експонатами. НКЗС також «забронював» предмети в таких музеях: Історичний музей – три гарнітури меблів (із червоного дерева, з карельської берези й «золотий» гарнітур), вісім килимів і дві вази; Третяковська галерея – два неповних гарнітури із червоного дерева; Оружейна палата – дванадцять крісел із вітальні апартаментів спадкоємця та вісім гобеленів, з яких три мали особливу цінність; Музей витончених мистецтв – два килими, один з яких персидський, декілька гобеленів; Музей народознавства – одна книжкова шафа французької роботи червоного дерева (мав велику музейну цінність), одно дзеркало червоного дерева, одинадцять порт'єр шовкових, чотири – тюлевих, тридцять штор, велика кількість килимових доріжок, декілька гобеленів; Музей фарфору – шість ваз (Севр). Що стосується картин, то Головному музею запевнив НКЗС, що вони можуть бути надані за

першої вимоги «в будь-якій кількості» (Опись, 1928: 68).

Також НКЗС звернувся в Наркомпрос із проханням про термінову передачу йому майна з особняка на вул. Кропоткінській, 20, за винятком однієї арматури електричної, що зображувала виноградну лозу, і одного пуфа з кімнати Ірми Дункан. Замість вилучених «розкішних меблів НКЗС компенсує школі звичайні меблі або невелику суму коштів. Ірмі Дункан буде повернена вартість зробленої нею оббивки меблів в її кімнаті» (Опись, 1928: 69).

Варто зазначити, що в 1928 році деякі музеї ще намагалися опиратися владі й відмовлялися видавати, а точніше віддавати музейні експонати. Так, Карахану у квітні 1928 року повідомили, що Музей витончених мистецтв «опирається» видавати НКЗС левкасні тумби, а Головна наука відмовляється видавати частину експропрійованих речей. Не дивлячись на музейні протести, Карахан просить дати термінове розпорядження про дозвіл вивезти з музею-садиби Архангельське відібраний представником НКЗС позолочений гарнітур у стилі Людовика XVI для обладнання особняка, який готують до приїзду Падишаха (Опись, 1928: 133).

Багато які предмети вилучалися безпосередньо з виставкових залів, «залишаючи в експозиції помітні порожнини». Тому не дивно, що у червні 1928 року (коли закінчився термін домовленості з НКЗС) начальник Головної науки просить розпорядження Карахана про повернення «всіх художніх предметів, виданих музеями, і насамперед вилучених з експозицій».

5 листопада 1928 року директор ДІМ повідомляє в НКЗС, що, не дивлячись на численні звернення в Народний комісаріат закордонних справ, більшість пам'яток Державному історичному музею не повернені, а оскільки всі предмети мають значення для експозиційної роботи, то Історичний музей просить про «термінове повернення всіх пам'яток <...>» (Письмо, 1928: 221).

Отримавши це звернення, в тому ж місяці Карахан і Флоринський повідомляють у Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу (далі – ЦК КПРС), що до приїзду Афганського Падишаха було відремонтовано й облаштовано будинок за адресою Спасо-Пісковський, 10. Меблі, бронза й фарфор для приймальних кімнат дійсно надійшли з музеїв, але водночас автори послання відзначають, що лише деяка їх частина експозиційна. Оскільки вказаний особняк якнайкраще відповідає представницьким цілям та інших подібних будинків у Москві немає, а розширення міжнародних

контактів Радянської держави змушує звернути на це увагу, то НКЗС просить ЦК КПРС винести постанову, що закріплює за НКЗС усі відібрані для прийомних кімнат особняка меблі, бронзу й фарфор. А предмети, що мають важливе музейне значення, будуть замінені музеями. НКЗС бере всі предмети на спеціальний облік і зобов'язується зберігати їх у відповідному порядку.

Чимало проблем викликало розміщення Падишаха та його оточення і в Ленінграді. Спочатку (кінець лютого – початок березня 1928 року) передбачалося використати із цією метою Зимовий палац, Шереметевський та Єлагінський палади. Шереметевський був відхилений одразу, а що стосується Зимового палацу, то, на думку організаторів прийому, облаштування таких апартаментів потребувало б значних коштів і тривалого часу.

Начальнику Протокольного відділу Т.Д. Флоринському доводилося постійно підтримувати стосунки з афганським посланцем, під час бесід з яким обговорювалися всі деталі візиту Падишаха в СРСР. Не дивлячись на всі труднощі з облаштуванням Зимового палацу, за словами афганського посланця, Падишаха дуже вразили описи його приміщень.

Підготовчі роботи щодо організації візиту Падишаха практично завершилися до 1 травня 1928 року.

Для прийому Падишаха в Москві був облаштований особняк на Софійській набережній. Будинок відремонтували, наповнили меблями, порцеляною, бронзою, килимами, прикрасили прапорами Афганістану й СРСР, зробили ілюмінацію. Мосрада впорядкувала Софійську набережну, засипавши піском. До 1 травня будинок «очистили» від жильців, залишився тільки Литвинов із сім'єю. Для решти оточення Падишаха підготували Морозовський особняк, для прийомів – Второвський. Облаштування всіх трьох будинків складали предмети з фондів московських музеїв, про що говорилося вище.

Ленінградська частина програми візита Падишаха в СРСР почалася 10 травня о 10 годині ранку із зустрічі на вокзалі, прикрашеному радянськими й афганськими прапорами, які теж привезли з Москви. Після того, як Падишах обійшов почесний караул, гості перейшли в парадні кімнати, де Амануллі-хану були рекомендовані представники місцевої влади, потім всі посідали в автомобілі.

Біля привокзальної площі й обабіч усього проспекту «густими шеренгами» стояло населення, яке стримували «рідкі» ланцюжки міліціонерів. Не дивлячись на значне скупчення народу, порядок був «зразковий».

На площі Урицького війська були готові для параду. На розі Садової автомобіль Падишаха повернув на острови, щоб решта учасників візиту змогли зайняти місця на площі Урицького. Приїхавши на площу, королева піднялася з дамами на балкон Зимового палацу, а свита розмістилася на тимчасових трибунах на вантажівках. Подальший опис зустрічі мимоволі переносить нас у часи блискучого Петербурга початку ХХ століття.

Вітер розігнав хмари, з'явилося сонце. «Стрункі колони військ заповнювали площу, вище було прекрасне й величне. Кілька хвилин по тому показався автомобіль Падишаха. Пануюче на площі мовчання змінилося громом музики, грали всі оркестри». Після об'їзду частин, яких від імені Падишаха вітав Ворошилов, Падишах і Ворошилов зайшли на трибуну. Почалося проходження військових частин (усього пройшло приблизно 38 000 осіб), артилерії, танків, технічних частин і таке інше. У повітрі пронеслися літаки.

Після грандіозного параду гості попрямували до головного входу в Ермітаж, піднялися парадними сходами, пройшли через анфіладу віталень у спеціально підготовлені для високих гостей апартаменти, які в минулому належали Олександру II: велика біла зала, золота вітальня, будуар, спальня Падишаха, вбиральня, спальня королеви, її вбиральня, спальні 2-х принцес і принца, апартаменти 2-х міністрів.

«Притихлий, оголений палац, перетворений на музей, раптом ожив. <...> На вході караул, швейцари в лівреях, у столовій величезний накритий стіл, сервірований по-старовинному: корзини з крученого цукру, башні з масла, перепели, прикрашені пір'ям. <...> позолочені крісла, лакеї <...> Залами лунають забуті звуки: «їх величність», «її високість принцеса», шпори, накази, караул» (Коллонтай, 2001: 348).

Наступного дня, 11 травня, Падишах разом із Караханом і Ворошиловим вирушили в Кронштадт (королева в супроводі наших дам каталася містом і робила покупки).

12 травня протокольні служби довелося врегульовувати конфлікт в Академії наук, куди Амануллі-хан відмовився їхати, заявивши, що королева хвора й він не може її залишити ні на хвилину. У цей час в Академії зібралися всі сорок три академіки на чолі з Карпинським. Коли вони дізналися, що Падишах не приїде, почалося ремствування та обурення. «Знаємо ми ці хвороби, – кип'ятився якийсь старенький, – певно, в Парижі академію відвідав, в інших містах також, а до нас зайти не захотів, ми це запам'ятаємо» (Визит, 1928:90). Наступного ранку, коли Амануллі-хан

з'явився в Академію, видатному сходознавцю-індологу, іраністу, секретарю Академії наук С.Ф. Ольденбургу ледве вдалося зібрати 10 учених. Падишах вибачився, йому показали афганську колекцію насіння культурних рослин академіка М.І. Вавилова, який вручив Падишаху свої праці про Афганістан.

13 травня Падишах здійснив поїздку містом і відвідав мечеть. Перед від'їздом делегації в Крим А.М. Коллонтай, яка поверталася в Норвегію, відвідала королеву з прощальним візитом.

На думку Флоринського, прийом у Ленінграді був організований краще, ніж у Москві, і виглядав більш урочистим. А щодо приміщення, то «це питання було розв'язане блискуче».

Водночас ленінградці «перегнули палку» з охороною Падишаха. Зимовий палац весь час був оточений шпалерами міліції, міліція також

постійно оточувала всі шляхи пересування Падишаха. Один партійний працівник повідомив Флоринському, що робітники обурені діями влади. Парторганізація не провела до приїзду Падишаха ніякої роз'яснювальної кампанії, і візит Аманулли-хана дав привід для «фантастичних» контрреволюційних слухів (Визит, 1928: 90).

Висновки. Під час підготовки й проведення візиту Падишаха Афганістану в СРСР Г.В. Чичеріну, Д.Т. Флоринському й співробітникам НКЗС вдалося певним чином «примирити» норми радянської ідеології не тільки з європейськими, але й зі східними протокольними традиціями, одна з яких полягала у виборі приміщення та його оформленні, яке б відповідало рангу офіційного гостя. Саме архітектура й інтер'єр Зимового палацу демонстрували імперські традиції в організації першого візиту в СРСР глави іноземної держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акты о временном пользовании экспонатов Государственного исторического музея. 1928. Москва // Архив внешней политики Российской Федерации (АВПРФ). Ф. 057. Оп. 8. П. 106. Д. 10. Л. 222–223 об.
2. Визит Падишаха Афганистана в Академию наук. 1928. Москва // АВПРФ. Ф. 057. Оп. 8. П. 106. Д. 9. Л. 25, 90.
3. Карахан Л.М. Подготовка к визиту Падишаха Афганистана в СССР. 1928. Москва // АВПРФ. Ф. 057. Оп. 8. П. 107. Д. 11. Л. 1.
4. Коллонтай А.М. Дипломатические дневники. 1922–1940. Т. 1. Москва, 2001. С. 348.
5. Опись музейных экспонатов. 1928. Москва // АВПРФ. Ф. 057. Оп. 8. П. 106. Д. 6. Л. 68–133.
6. Письмо Исторического музея в НКВД. 1928. Москва // АВПРФ. Ф. 057. Оп. 8. П. 106. Д. 10. Л. 221.
7. Фрунзе М.В. О подготовке визита Падишаха в СССР. 1928. Москва // АВПРФ. Ф. 057. Оп. 5. П. 102. Д. 5. Л. 3.

REFERENCES

1. *Akty o vremennom pol'zovanii eksponatov Gosudarstvennogo istoricheskogo muzeya [Acts about temporary use exhibits of the State Historical Museum]*. Arhiv vneshnej politiki Rossijskoj Federacii (AVPRF) 1928. Moscow. F. 057. Op. 8. P. 106. D. 10. L. 222–223 ob. [in Russian].
2. *Vizit Padishaha Afganistana v Akademiyu nauk [Visit of the Padishah of Afghanistan to the Academy of Sciences]*. 1928. Moscow. AVPRF. F. 057. Op. 8. P. 106. D. 9. L. 25, 90. [in Russian].
3. *Karahan, L.M. Podgotovka k vizitu Padishaha Afganistana v SSSR [Preparations for the visit of the Padishah of Afghanistan to the USSR]*. 1928. Moscow. AVPRF. F. 057. Op. 8. P. 107. D. 11. L. 1. [in Russian].
4. *Kollontaj, A.M. Diplomaticheskie dnevniki 1922–1940 [Diplomatic diaries. 1922–1940]*. 1. 2001. Moscow. 348 p. [in Russian].
5. *Opis' muzejnyh eksponatov [Description of museum exhibits]*. 1928. Moscow. AVPRF. F. 057. Op. 8. P. 106. D. 6. L. 68–133. [in Russian].
6. *Pis'mo Istoricheskogo muzeya v NKID [Letter from the Historical Museum to the NKID]*. 1928. Moscow. AVPRF. F. 057. Op. 8. P. 106. D. 10. L. 221. [in Russian].
7. *Frunze, M.V. O podgotovke vizita Padishaha v SSSR [About preparation of the Padishah's visit to the USSR]*. 1928. Moscow. AVPRF. F. 057. Op. 5. P. 102. D. 5. L. 3. [in Russian].